

DUMITRU RADU POPESCU

Moara de timp
și nodul grobian

Un autor nu trebuie să-și refuze nici o experiență literară, în marea cursă de a se găsi pre sine: altfel condeul ruginește cantonat în același drum și-n același perimetru, autorăstignit de bunăvoie și din lene într-un pat care nici măcar nu-i al său, ci este al domnului Procust. Sigur, trebuie să-ți fie mereu limpede faptul că orice expediție spre poli și virfuri și mări necunoscută reprezintă un risc, și orice victorie cere la rindul ei o jertfă. Istoriile și mitologiile certifică la tot pasul aceste adevăruri simple și fundamentale. Uneori se mai poate întâmpla ca jertfa să fie mult mai mare decât atingerea unui sens propus! alteori balanța dintre jertfă și țel să fie în cumpănă, ca în sublima tragedie a Meșterului Manole! iar alteori dezechilibrul dintre părți să ducă pur și simplu la o bufonadă etc. Nu se mai descoperă în fiecare zi cite o Americă îngrășată cu aur, în loc de miredeni, dar se mai zărește cite-o pată neagră printre stele, cite-o particulă infimă în gene, care poate răsturna ditamai namila sănătoasă, multiplicându-și ea dezordonat și nebuș acizii și corpusculii infinitezimali și aparent derizorii și arătându-ne astfel că nu există derizoriu decât în ideile noastre preconceptuate și că în univers toate părțile au greutate egală și valori egale în menținerea Marelui Echilibru. Războaiele mondiale și războaiele locale produc pline de rivnă același efect, fiindcă insul care cade cu desăvârșire din această lume într-o altă lume e unic, și el tot prin moarte se cheamă că trece — indiferent dacă e singur sau alături încă de trei sau de trei sute de mii de confrăți! nu? Dar războaiele aduc ceva nou în această searbădă ciorbă a istoriei belicoase a lumii? Sau cruciadele mai există și azi și-și mai continuă mersul spre morminte sfinte? Se pare că totul a rămas exact ca altădată — numai că e altfel coafat. Da, poate la Delfi și la piramide se duc mai multe babete azi decât ieri, milioane sau ba, în excursii însă bine planificate. Cercetarea rădăcinilor înțelepciunilor și ale timpului a ajuns un pretext: cohorte de femei din Apus vin în Orient să infulece din bucătăria unor civilizații trecute și să se fotografieze lângă temple și Sfînx, acolo unde altădată sacrul era la el acasă. Însă cum și sacrul poate fi izgonit sau mătrășit, să vedem ce mai poate fi visat astăzi și eventual pipăit (de!): ce? Dacă pronunți ce-ar aduce măcar a Absolut, galeria se nrăpădește de ris. Și dacă nu se caută valori (...absolute, aoleu!), totuși se caută altceva, mai concret, mai util, bre! niște petrol, acolo, niște puscocae, care nu strică pe la casa omului, nu? Proroci există și acum pe toate drumurile. Si tapi pentru jertfă, ispășitori. Chiar dacă nu odată nu o cană este arsă pe altarul de jertfă, ci un om, sau o mie de oameni. De-nici încete o ecuație interesantă, cred eu: cei vechi căutau Absolutul, sacrificînd nu de outine ori diversi tapi, iar cei mai noi nu caută ce căutau cei vechi și jertfesc pentru întreprinderea lor absolut numai oameni. Păi cum vine asta, hoieri dumneavoastră? Bine: există personaje de teatru care nu vor să moară nedecorate și cărora scena nu le mai convine să fie plină cu canoțe și să semene a cânrărie sau a eroid (ouah!) o cazarmă, un palat regal o închisoare, un cîmp de bătaie — iată niște spații mult mai curate și bune pentru Teatru! Drept pentru care noi ne-am propus în *Discurs despre o capră* să folosim decorul unei scene italiene, ușor modificat, și să aducem drept personaje (și nu neapărat drept recuzită) și niște motocicletă, un țap, o...

Scenografia trebuia să sublinieze asemecul timpurilor, al aspirațiilor, curgera înaintea și înapoi a orelor, confuzia... din unele vise, și totuși... Visul! Căci fără o Speranță, cegeaba pui ridicolul la lucru, nu iese nici măcar banalul detritus (socotit mi se pare de unii sfinți și haliti)!

Cum este cuprins spicul în bobul de griu, cum e închis cireșul în simburile de cireș, cum în sămânță zace seminția și precum fiul e închis în părinte, așa ar trebui, ca într-o posibilă magie, cuvântul închis în om să se vadă și adevărul cuprins în cuvintele personajelor de teatru să se arate în toată dungata sa înfățișare. Și de-ar fi așa, capra ar putea cuvînta și n-ar mai fi doar o glumă scenică.

Dar să nu uităm ce-a auzit Moise: că jertfele de mulțumire trebuie aduse la ușa cortului înfîlînirii, fiindcă grăsețea arsă va fi de un miros plăcut Domnului. Aaron să aducă doi țapi, unul pentru se înțelege cine și altul pentru Azazel. După ce va înjunghia țapul de ispășire pentru popor, pe coarnele țapului rămas viu să mărturisească toate fărâdelegile alor săi, și apoi să-l izgonească în pustie, ca dobitocul acela să ia asupra lui toate păcatele neamului său și să le ducă într-un pământ pustiu. Doamne, ce destin i se hărăzește țapulul ales la sorți pentru Azazel!

Deci să nu uităm lungile călătorii ale oamenilor și animalelor, trecerile lor peste poduri și noduri spre marelă dincolo de dincolo, unde uneori stă și alteori nu invizibilul țîrgoveț veșnic încrunțat de greșeala dinții a omului dinții, cel alcătuit din pământ roșu, Adam. Aspirații și înfrîngerii, arderi și izgoniri, căderi și victorii — o vesnică moară ce macină timp și vieți. Și eroul stînd lângă călăul său, ca într-o fotografie făcută la minut. Și dramaturgul, ca un fotograf miraculos, încercînd cu pana sa de gîscă să retușeze ridurile divinului și cu sabia sa din pană de gîscă să taie nodul altor mistere, nodul zis gordian, gardian, gorchian, gorjian și grobian.

„Rampă”, acum 50 de ani mai 1934

Gazeta cere Premiul național de poezie pentru Bacovia. Discuțiile sînt aprinse în viața literară, dar oricite condeie de talent rîvnesc premiul, acesta se dă lui Arghezi și Bacovia, și spre satisfacția „Rampei”... ● Moare Paul Zarifopol, strălucit eselist și editor al operei prietenului său, Caragiale. Ginerele lui Dobrogeanu-Gherea avea, deja, capitol în istoria noastră literară. ● Maria Filotti, conferențînd despre „vremea studiilor în străinătate”, rostește acest adevăr (pentru generația sa): „Noi n-avem actori formați la școala străină, actorii noștri au specificul românesc, maniera lor proprie, și acea-

sta este mîndria noastră”.

● La Fundația Dalles, o sărbătoare a artei: expun O. Han, F. Șirato, N. Tonitza. Dălți și pensule (cum își va numi Han volumul de memorii) intrate în patrimoniul național. ● „Alhambra” lui N. Vlădoianu este încă pe scena Sărindarului (Teatrul Mic de azi). În trupă, Marilena Bodescu, Ion Tallanu, H. Nicolalde, Silly Vasiliu, V. Vasilache, Virginia Popescu. ● Opera Română pune în studiu *Constantin Brîncoveanu* de Sabin Drăgoi. La pupitru, Ionel Perlea. Noua operă va egala succesul *Năpastei*? ● Pentru toamnă, Naționalul pregătește două aniversări — propriul centenar (1834) și șase decenii de teatru ai maestrului C. Nottara. Fericită coincidentă, și pilduitoare... ● Bilanțul primei scene este la înălțime, înaintea ultimului gong al stagiunii: din 349 de reprezentații, 250 au fost cu plese românești. ● În librării, două cărți hărăzite perenității: „Antologia poezilor tineri”

îngrijită de Zaharia Stancu și romanul lui Mircea Eliade „Lumina ce se stinge”. ● Se scoate la licitație (cu oferte închise și garanție de 10 la sută) sala din str. Poștei nr. 2, sală care, peste... cîteva decenii se va numi Teatrul de Comedie! ● George Mihail Zamfirescu, regizor la Naționalul Ieșean, montează dramatizarea Nelei Stroescu după basmul *Harap Alb*. Sandina Stan, Costache Sava, Mărioara Davidoğlu, Dem. Haglac se simt... ca acasă în povestea genialului humuleștean. ● Tănase deschide peste cîteva zile stagiunea de vară. *Cărbuș-Expres* se repetă „în călduri”, Bucurștii fiind, într-adevăr, închinși de „călduri dropliale”. ● Cine sînt absolvenții Conservatorului dramatic din acest an? „Producția” se dă „miine”, înții iunie... Deci, puțintică răbdare!

I. N.